

Buhe, mačak i pas: knjige Fulvija Tomizze za djecu, mlade i odrasle

Za recepciju u hrvatskoj kulturi klasika moderne talijanske književnosti Fulvija Tomizze (Juricani, 1935. – Trst, 1999.) uvelike je zaslužan profesor Živko Nižić. Potaknuta njegovom doktorskom disertacijom, monografijom *Kolizijske kulture u prozi Fulvija Tomizze*, značajnim autorskim radovima i zahvaljujući činjenici što me pozvao da sudjelujem na prvom skupu *Tomizza i mi*, održanom u svibnju 2000. godine u Umagu, počela sam i ja proučavati opus toga istarsko-tršćanskoga pisca. Otkrila sam tako bogati piščev pripovjedni svijet, na čemu srdačno zahvaljujem dragom kolegi i prijatelju, profesoru Živku Nižiću.

Tomizzin se opus, kao što je poznato, može podijeliti na istarsku i tršćansku tematiku, a jedan dio njegova opusa nedvojbeno pripada književnosti za djecu i mlade. U kronološkom slijedu to su knjige *La pulce in gabbia* (Buha u krletci), *Il gatto Martino* (Mačak Martin), *Anche le pulci hanno la tosse* (I buhe kašlju) i posthumno objavljena knjiga *La scoperta di Bild* (Bildovo otkriće). Njima bi se mogli pridružiti i roman istarske tematike *La quinta stagione* (Peto godišnje doba), čiji je protagonist dječak Stefano, i kratki roman tršćanske tematike *Trick, storia di un cane* (Trick, priča o jednom psu), u kojem se psu Tricku pripisuju gotovo čudotvorna djela za dobrobit jedne skromne, mlade tršćanske obitelji.

Književnost za djecu na italofonim prostorima već dulje vremena obuhvaća nešto širi pojam: književnost za djecu i mlade, ili jednostavno književnost za mlade, «letteratura giovanile» kako ju je označila Orsetta Innocenti (Innocenti 2000). Kritičarka i autorica knjiga i slikovnica Nadia Terranova piše: «Ne postoji književnost 'za' djecu. Postoji književnost s djecom u sebi. Književnost za djecu znači ponajprije slobodu, a odrasli koji nisu prestali da je čitaju slobodnija su ljudska bića od drugih» (Terranova 2019: 9–11). U zborniku *Letteratura invisibile* (Ne-

vidljiva književnost) (Besenghi i Grilli 2011) istražuje se marginalan položaj književnosti za djecu i mlade, kao i izostanak kritičkih pristupa koji nisu posljedica, kako se to često misli, navodne jednostavnosti te književnosti nego, naprotiv, njezine složenosti koja joj se često ne priznaje.

Pisati za mlade u talijanskoj književnosti oduvijek je bio važan doprinos matičnoj kulturi. Podsjećam na sjevremenog i u cijelom svijetu poznatoga Collodijeva *Pinocchioja* (izdanja 1881. – 1883.), potom na dijelom kontroverzne, ali nezaobilazne Edmonda De Amicisa i Emilija Salgarija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće i na moderne Giannija Rodarija, Alfonsa Gatta, Elsu Morante, Itala Calvina, Alberta Moraviju i Umberta Eca koji su također pisali za djecu i mlade. Pisati za mlade nije značilo i ne znači sužavanje čitateljskoga horizonta nego, naprotiv, njegovo proširivanje, a kada je riječ o vrijednim djelima, nerijetko su u njima bila ostvarena žanrovska, tematska i sadržajna proširenja, odnosno prijelazi različitih granica. Dogodilo se tako da je Tomizzin roman *La quinta stagione* (1965), čija se radnja odvija u istarskom selu za vrijeme Drugog svjetskog rata, objavljen u hrvatskom prijevodu s naslovom *Peto godišnje doba* (1990) u ediciji Hit junior zagrebačke izdavačke kuće Znanje, sukladno talijanskom izdanju za škole istoga romana iz 1977. No, radilo se o iznimci, jer je u kasnijim talijanskim izdanjima roman izlazio u edicijama za odrasle zato što je tema istarskih dječaka suočenih s ratnom zbiljom u zavičaju bila namijenjena ponajprije odraslima. I jezična komponenta tog Tomizzina romana, odnosno leksik sela zapadne Istre, obiluje hrvatskim, pa i drugim stranim riječima i sintagmama evidentiranim i objašnjenim u bilješkama, odnosno glosaru na kraju knjige, što je otvaralo i druge mogućnosti interpretacije. Osmogodišnji Stefano, autorov alter ego, odrasta na selu pored životinja: uz konje, svinje, volove, krave, telad, kokoši, psa odnosno kiju Perlu, a u romanu se još spominju i lisica, lasica, golubovi, lastavice, muhe, pčele, ose, zrikavci, miševi i zmije.

Djeca i njihov svijet prisutni su tek usputno i u njegovu prvom objavljenom romanu *Materada* (1960), a kasnije su na stranicama njegovih idućih romana likovi djece svjedočili o slabijima, neshvaćenima i nevinima. U romanu *Materada* živi se uz blago u štalama, uz kozu, kokoši, volove, telad, ovce¹ i psa po imenu Fido. U tragičnoj drami *Vera Verk*, premijerno odigranoj na pozornici tršćanskog Teatra Verdi

¹ Djevojčica Nita pita oca hoće li i ovce, u izvorniku «le bubune» (Tomizza 2015:141), povesti u Trst, a on, da je umiri, odgovara potvrdno. Dijalektalna riječ 'bubana, f. označavala je u Istri 'izobilje', 'dobrobit', što u ovom kontekstu odgovara našem pojmu 'blago'.

2. siječnja 1963., nema likova djece, ali se radnja zbiva na selu u kojem je životinjski svijet prisutan metaforički: spomenuti su šišmiši, zmije, konj, lisica, krava, kučka, prasica, pile, kokoš, lasica, zrikavac, muhe, puževi i sova.

Animalni svijet prisutan je u cijelom Tomizzinu opusu, pa tako i u romanima čija se radnja pretežno odvija u gradu, gdje se tršćanskim obiteljima pridružuju likovi mladih Istrana, Stefano Marcovich u *Stablu snova* i *Miriaminom gradu* i Marco u *Prijateljstvu*. U građanskom domu Tršćana mačak je uvijek imao povlašteno mjesto, što su mladići odrasli na selu gledali s čuđenjem.

Tomizzin životinjski svijet povezuje selo i grad, ponajviše zapadnu Istru, Juricane, Materadu, Petroviju, kasnije Momikiju i Trst, a u tom pripovjednom zvjerinjaku važno mjesto zauzimaju psi, potom mačke iz tršćanskih obitelji, ali i mačak Martin koji je ne samo književni lik nego je bio i stvaran, jer njegova fotografija iz istarskog sela u koje se Tomizza vratio stoji na stranici zbornika *Fulvio Tomizza. Destino di frontiera* (Guagnini *et al.*: 51). Fikcionalni, kućni mačak, glavni je lik u knjizi *Il gatto Martino* (1983). Sveznajući pripovjedač otac je djevojčice koja je poželjela ljubimca, a u fabuli se događa zanimljiv prelazak granice u odnosu na vlastitu vrstu i odabir Drugoga: umjesto mačaka, mačak Martin odabire društvo pasa.

U Tomizzinim su knjigama za djecu prisutne i buhe, koje su se prvi put našle na stranici njegova autofikcionalnog romana *L'albero dei sogni* (Stablo snova) iz 1969.: u jednom snu iz listopada 1954. protagonist Stefano sanja da zajedno s ocem radi na izgradnji drvenih baraka za privremeni smještaj. Odjednom se pojave «miševi veliki poput mačaka – 'bit će da su to lasice' koje nikad nisam uspio vidjeti – i buhe poput hrušteva. Uzalud sam se trudio da jednu stisnem noktima» (Tomizza 1977: 280).

U knjigama za djecu buhe se susreću najprije u priči *La pulce in gabbia* (Buha u krletci).² Buhe se iznenada stvore na psu Fidu (istoimeni pas bio je već spomenut u *Materadi*) čiji je vlasnik bio dječak Giacomino. U početku se Giacomino ne približava Fidu, no potom se odvaži i jednu buhu uspije zatvoriti u krletku. Time prelazi granicu realno/bajkovito, ali i granicu predrasude spram buha, uvjeren kako «doista, u prirodi ne postoje ni ružne ni zle životinje» (Tomizza 1979: 11).³ U idućoj, također ilustriranoj knjizi namijenjenoj i djeci i odraslima *Anche le pulci hanno la tosse* (1993), Tomizza pripovijeda povijest obitelji buha koje žive u teatru gdje izazivaju neugodne, neočekivane i komične prekide scenskih izvedbi. Grani-

² Tomizza 1979. Knjiga je prevedena na španjolski jezik i objavljena u dva izdanja.

³ Prijevod moj, S. R.

cu realno/fantastično, odnosno bajkovito, autor vješto prelazi i u ovoj knjizi, što su potvrdili prijevodi i teatarska uprizorenja.⁴ Priču o buhama i ljudima Tomizza je ispričao kao svojevrsnu metabajku u kazališnom prostoru koji je odlično poznao i godinama istraživao, ponovno je prešao granicu realistične priče i u nju uveo elemente basne, bajke i fantastike te otvorio mogućnost scenske izvedbe.

Ma koliko odbojne u prirodi, buhe, odnosno velika obiteljska zajednica Skočića,⁵ odmah plijeni simpatije čitatelja koji prepoznaju da ih autor, služeći se suptilnom ironijom i britkim humorom, suprotstavlja onom dijelu kazališne publike koja posjećuje Talijin hram iz konvencionalnih ili snobovskih razloga. Sićušna unuka djeda Skočinožice, Skočića, čak je i rođena u teatru, pa nije čudno što postaje zanesena ljubiteljica opere zbog čega joj zavide rođaci. Zaplet kulminira iznenadnim napadom buha na pjevače na sceni, komični efekti nastaju zbog češanja pjevača, a potom i cijelog gledališta. Nakon dramskog vrhunca slijedi rasplet: mala Skočića jedina preživljava smrtonosne oblake koje raspršivačima proizvode garderobijeri i nastavlja život u novom prostoru s novim sustanarima. I tu uspijeva potvrditi svoje talente: komentira predstave i zaneseno ih izvodi pred drugima poput prave primadone. U kriznom trenutku, kad gušeći se od kašlja ne uspije dokraja izvesti svoju točku, pripovjedač uvodi fantastični lik staretinara koji ulazi u zaboravljenu sobu i dočuje o čemu razgovaraju buha, stonoga i pauk. Prijelaz granice realno/bajkovito u ovoj priči dovodi do zaključka kako «i buhe kašlju!». Izreka «i buhe kašlju» potječe s juga Italije, a postoji i njezina dijalektalna, napuljska varijanta koja se najčešće odnosi na djecu koja se uključuju u razgovor odraslih, a da zapravo ne znaju o čemu je riječ. Često ju je u šali spominjao piščev legendarni punac tršćanski muzikolog Vito Levi kad bi komentirao izjave svoje kćeri jedinice.

Pas Trick našao se prvi put u naslovu dulje pripovijesti ili kraćeg romana namijenjenog mladima, ali i odraslim čitateljima. *Trick, priča o jednom psu* objavljena je 1975. godine, u vrijeme takozvanih olovnih godina⁶ u Italiji, nakon *Istarske trilogije* (1960 – 1966), *Petog godišnjeg doba* (1965) i uspješnih i nagrađivanih *Stabla snova* (1969), *Miriaminog grada* (1972) i romana *Kamo se vratiti* (1974). Protagonisti tih romana napustili su Istru i nastanili se u Trstu, ali se neimenovani vla-

⁴ Knjiga je prevedena na hrvatski, slovenski i njemački, a kazališna premijera u HNK Ivana Zajca u Rijeci bila je 23. siječnja 2018.

⁵ Imena iz velike obitelji buha poluče i u prijevodu komične efekte.

⁶ Smatra se da je to složeno i tragično razdoblje talijanske moderne povijesti započelo koncem '60-ih i trajalo sve do početka '80-ih godina.

snik «Kuće na selu» koji pripovijeda u prvom licu u posljednjoj epizodi potonjeg romana vratio u zavičaj, obnovio staru seosku kuću u Istri, čime je pokazao da je povratak, premda tegoban,⁷ ipak moguć.

Priča o Tricku uključuje i jednu mladu obitelj i njihova željenog sina u gradu Trstu, smještenom u prostranom zaljevu i na strmim padinama Krasa koje se pružaju od zapadne gradske četvrti Škorklja do mjestanca Prošek, sve do susjednoga gradića Opčine.⁸ Tomizza je prvi spoznao i u prozu unio spoj tršćanskog obalnog i kopnenog krajolika, zaljeva i Krasa, i taj spoj opisao kao svojevrsan zagrljaj. Nekad su to bila dva odvojena svijeta – građanski italjski, nekoć i austrijski, i seoski, slavenski svijet, ponajprije slovenski. Prvi susret malenog, razigranog šteneta Tricka sa svojim budućim vlasnicima dogodio se upravo na padinama Škorklje, kraj cestarske kuće uz koju se nalazio pravi mali zoološki vrt: bili su tu pilići, kokoši, patke, zečevi, po jedno maće i štene. Za poslijepodnevne šetnje mladi bračni par opazi psića i poigra se s njime, pa supruga, koja je inače «gotovo obožavala mačke» i «loše prikrivala odbojnost prema psima smatrajući ih izravnim suparnicima mačaka» (Tomizza 2024: 19–20), zamoli supruga da ga za simboličnu svotu otkupi od cestara. On im pak otkrije da se za njega ni ne može brinuti, pa je već razmišljao kako da ga se riješi. Mladi par psiću nadijeva kratko, zvučno ime Trick u skladu s njegovim veselim karakterom, a potom slijedi uobičajeni Tomizzin postupak prijelaza granice realističnog u bajkovito: Trick djeluje kao svojevrsan iscjelitelj i dobročinitelj, pa će supruga Gemma, zahvaljujući i medicinskoj pomoći, uskoro zatrudnjeti. No upravo će ona, usredotočena na skori dolazak djeteta u mali stan, ali i zbog sveopće teške ekonomske situacije u kojoj se obitelj našla, zamoliti da se pas vrati starom vlasniku, što će suprug Nino teška srca i učiniti. Tad u obitelj stiže mali Aurelio, slabašan dječčić koji puže i ponaša se baš poput psića, a kad na balkonu obiteljskog stana u času majčine nepažnje dospije u pogibeljnu opasnost, kraj njega se odjednom stvori čudotvorni pomagač pas i spašava ga.

Otac Nino, ilustrator u lokalnim novinama, očajan zbog gubitka posla i umiješan u masu štrajkača u tršćanskoj Staroj luci, bježi pred naoružanim policajcima i skriva se u napušteno skladište, a u tom se času ponovno odnekud stvori pas koji ga zakloni svojim tijelom i spasi od progonitelja. Je li to i ovoga puta bio Trick i opet

⁷ Simbolična je pripovjedačeva žestoka borba sa zmijom u dvorištu obnovljene kuće (Tomizza 1974: 172–174).

⁸ U hrvatskom su prijevodu toponimi preneseni u slovenskoj inačici.

prešao granicu realno/fantastično? Nino potom uspijeva naći i skromno zaposlenje, što obitelji omogućuje da nekako preživi.

Kad mali Aurelio doživi razne nepravde u školi zbog svog skromnog obiteljskog statusa, osamljen i potišten odlazi na tavan i pronalazi zaboravljeni pseći povodac. Tad mu roditelji ispričaju priču o Tricku i on žarko poželi njegov povratak u obitelj. Otac i sin kreću u potragu za psom i otkrivaju neka važna mjesta u gradu i njegovoj okolici: dom za starije u kojem je smješten Trickov stari vlasnik i sklonište za životinje na obroncima Krasa na putu za Općine, kamo se zapute u nadi da će ondje pronaći psa, a to će se i dogoditi kad u skloništu zazovu Tricka po imenu. Slijedi sretan kraj sa suzama radosnicama svih članova obitelji, presretnih zbog povratka dobročinitelja i čudotvornog pomagača. Odlazak, gubitak i mogući povratak važni su Tomizzini književni motivi:

Kao da ga je opet zahvatio isti ledeni drhtaj koji je nalazio mali odušak u sve jačem cviljenju od kojega je sad odjekivala gola dolina. Susret s Gemmom zbio se pod niskim granama starog hrasta koji je izgledao posađen na tom mjestu kako bi odijelio livadu od brežuljka. Taj je susret bio čak snažniji od dva prethodna, možda i zato što je bio neočekivan i slobodniji, možda jer je upravo kod nje osjetio prvu toplu ljudsku ljubav i neumitnu odbojnost. No u nekoliko časaka bili su zajedno, isprepletена sva četiri tijela, a prolaznik koji bi tuda prošao i prisustvovao toj sceni, pomislio bi da je to obitelj koja je dugo bila rastavljena i napokon se opet sastala. (Tomizza 2024: 103)

No, Fulvio Tomizza ne bi bio briljantan romanopisac kad uz realistično/bajkoviti narativni preplet ne bi unio poneki fragment koji ga odlikuje i kao modernog pripovjedača. Tako on na polovici romana intervenira u tekst i kaže: «vrijeme je da [njima, likovima] nadjenemo imena», a u dramatičnoj epizodi potrage za Trickom dodaje autorski komentar umetnut u zagrade, uspoređujući prijašnje slike iz doma za starije i trenutne slike iz skloništa za životinje:

(Autor koji možda malo previše ističe razum svoga dječaka, htio bi dodati kako je čekanje staraca u vrijeme bliže obrocima vjerojatno postajalo nestrpljivo, dok se uvijek nemirno iščekivanje životinja činilo kao da cilja prema manje materijalnim metama i ticalo se prije slobode, vjernosti, emotivne povezanosti.) (Tomizza 2024: 94)

Krize, nažalost, nisu stvar prošlosti, svakovrsne su se krize u svijetu umnožile i zaoštrile, a zbilja postala tragičnija, tako da su Ninovi crteži sinčića Aurelija koji ga prikazuju u likovima djece svijeta spremljeni u mapu koju Gemma prelistava očekujući suprugov i sinovljev povratak zajedno s Trickom, aktualni i danas:

Aurelio je na crtežima bio u svim najrazličitijim pozama, sa svim izrazima koji su sudjelovali u definiranju lica, od prvih dana do nedavnih, kad je odjenuo školsku kutu. Bio je kao dijete iz Biafre sa strašno nabreklih trbuhom, mali Vijetnamac koji trči bosonog na livadi punoj ivančica i mina, Arapin i Izraelac rastavljeni bodljikavom žicom koji sišu iz iste bočice. (Tomizza 2024: 101–102)

Među brojnim recenzijama ovog romana objavljenim u talijanskom tisku koje se čuvaju u tršćanskoj Gradskoj knjižnici Attilio Hortis, našla sam potvrdu o stvarnom početku ove priče. Kratak film snimljen 8-milimetarskom fotokamerom zabilježio je vratolomije psića kojemu je mlada obitelj nadjenula ime, a potom je bio vraćen starom vlasniku u cestarskoj kući. Kad je djevojčica Franca poželjela psa, otac je u dahu napisao priču koja je pored realističnog početka sadržavala i fikcionalan zaplet i isto takav rasplet, a sve na tragu njegove dotadašnje prepoznatljive poetike u kojoj se konflikti u samim protagonistima i u svijetu oko njih rješavaju u raspoloženju svojevrsnog ‘vedrog očaja’, kako ga je definirao tršćanski pjesnik Umberto Saba. *Trick, priča o jednom psu* svjedoči o sveopćim vrijednostima izvan vremenskih okvira, pa stoga recentni hrvatski prijevod nije zakasnio.

Posthumno objavljena Tomizzina priča o psu Bildu pronađena je među autorovim rukopisima, a i u njoj su teme osamljenost i prijateljstvo koje ga liječi, zaštitnički osjećaj za slabije i autentična ljepota seoskog svijeta. Likovi su i ljudi i životinje. Kad je u selu protupravno sagrađena velika zgrada, psa Bilda zbunio je «veliki papagaj» (Tomizza 2010: 40), odnosno jeka koja mu je vraćala svaki njegov lavež, glas i upit, što ga je jako uznemirilo.⁹ Osamljen u svojoj kućici pored krave Roselle i kokošinca, katkad bi na rubu šume ugledao srnu u bijegu, no lukava ga je lisica uspjela prevariti i ugrabiti najdeblju kokoš. Kad mu se u dvorištu pridružilo šteno Bold, zajedničkim lavežom uspiju otjerati lopove i skrenuti pažnju na zgradu

⁹ U rukopisu je naslov priče glasio *Il cane e la sua eco (Pas i njegova jeka)*, no pišćeva supruga Laura Levi Tomizza i profesor Sossi zaključili su da je naslov *La scoperta di Bild (Bildovo otkriće)* primjereniji sadržaju.

koja će potom biti srušena. I druge Tomizzine teme, nepravde koju i slabiji mogu svladati zajedništvom, kult prijateljstva, seoski svijet s autentičnim vrijednostima, prisutne su i u *Bildovom otkriću*. Autor pogovora ovoj knjizi, profesor i kritičar književnosti za djecu i mlade Livio Sossi (Trst, 1951. – 2019.) navodi ovu Tomizzinu konstataciju:

Teže je pisati za djecu i mlade – pojasnit će Tomizza u jednom intervjuu – dijete traži preciznost i iskrenost, a pisac mora znati izreći složene stvari na jednostavan način. Kad bih pisao za djecu i mlade morao bih se prisjetiti prvotne iskrenosti i ući u njihov bajkoviti svijet, ali i temeljiti se pritom uvijek na zbilji. (Tomizza 2010: 60)

Da Tomizzino pisanje za djecu mlade nije bilo tek predah, posvjedočio je on sam 80-ih godina kada je sudjelovao u žiriju za dodjelu važne talijanske godišnje nagrade Campiello za malene. Vlastitu filozofiju granice uspio je Tomizza prenijeti i u područje gdje su dotad vrijedila kruta pravila. Nakon što je obavio svoje selektorske zadatke, zamolio je organizatore da stotinjak knjiga koje su sudjelovale u natječaju poklone jednoj školi u Istri. Tako je i odlučeno, a Fulvio je predložio školu u Vodnjanu, mjestu s brojnom zajednicom Talijana i osnovnom školom koju su u to vrijeme pohađala i djeca drugih narodnosti. No, nije se sve zaustavilo na tome: iduće su godine i djeca, i to sva, osim onih u prvom i drugom razredu koji su se još morali osposobiti za selektore, bila pozvana da sudjeluju u radu žirija.

Tomizzina poruka je i u ovom slučaju bila: tamo gdje postoji granica, treba je prelaziti. To vrijedi i za granicu između stvarnosti i mašte, književnosti za djecu i književnosti za odrasle, između nas i Drugih, između knjiga i čitatelja – i kad su u istarskim selima i gradićima, i kad su u gradovima i metropolama.

BIBLIOGRAFIJA

- BESENGHI, Emy i GRILLI, Giorgia (ur.). 2011. *Letteratura invisibile. Infanzia e libri per bambini*. Roma: Carocci.
- GUAGNINI, Elvio et al. (ur.). 2009. *Fulvio Tomizza. Destino di frontiera*. Trieste: Comune di Trieste, Civici musei di Storia ed Arte.
- INNOCENTI, Orsetta. 2000. *La letteratura giovanile*. Bari: Laterza.
- NIŽIĆ, Živko. 1996. *Kolizijske kulture u prozi Fulvija Tomizze*. Rijeka: Edit.
- TERRANOVA, Nadia. 2019. *Un'idea di infanzia. Libri, bambini e altra letteratura*. Trieste-Roma: Italo Svevo.
- TOMIZZA, Fulvio. 1960. *Materada*. Milano: Mondadori.
- TOMIZZA, Fulvio. 1986. *Materada*, prev. Mate Maras, Zagreb: Znanje.
- TOMIZZA, Fulvio. 1965. *La quinta stagione*. Milano: Mondadori.
- TOMIZZA, Fulvio. 1975. *Trick, storia di un cane*. Ilustr. Nadia Pazzaglia. Milano: Mondadori.
- TOMIZZA, Fulvio. 1977. *L'albero dei sogni*. Milano: Mondadori (prvo izdanje 1969.).
- TOMIZZA, Fulvio. 1979. *La pulce in gabbia*. Ilustr. Franca Capalbi, Torino: Tirrenia.
- TOMIZZA, Fulvio. 1983. *Il gatto Martino*. Ilustr. Maria Concetta Mercanti, Firenze: Lisciani & Giunti.
- TOMIZZA, Fulvio. 1990. *Peto godišnje doba*, prev. Omer Lakomica. Zagreb: Znanje.
- TOMIZZA, Fulvio. 1993. *Anche le pulci hanno la tosse*. Ilustr. Lorena Munforti, Trieste: E. Elle.
- TOMIZZA, Fulvio. 2005. *I buhe kašlju*, prev. Erika Preden, ilustr. Irena Jukić Pranjčić, Umag: Pučko otvoreno učilište «Ante Babić».
- TOMIZZA, Fulvio. 2006. *Vera Verk*. Dramma. Empoli: Ibiskos.
- TOMIZZA, Fulvio. 2010. *La scoperta di Bild*. Ilustr. Beata Malinowska. Reggio Calabria: Falzea.
- TOMIZZA, Fulvio. 2024. *Trick, priča o jednom psu*, prev. Lorena Monica Kmet, ilustr. Manuel Šumberac, Umag: Gradska knjižnica Umag.

**Buhe, mačak i pas: knjige Fulvija Tomizze za
djecu, mlade i odrasle**

Tomizzin se opus, kao što je poznato, može podijeliti na istarsku i tršćansku tematiku, a jedan dio opusa nedvojbeno pripada književnosti za djecu i mlade. Riječ je o knjigama *La pulce in gabbia* (*Buha u krletci*), *Il gatto Martino* (*Mačak Martin*), *Anche le pulci hanno la tosse* (*I bube kašlju*) i *La scoperta di Bild* (*Bildovo otkriće*). Tim se knjigama mogu pridružiti i romani namijenjeni i mladima i odraslima *La quinta stagione* (*Peto godišnje doba*) i *Trick, storia di un cane* (*Trick, priča o jednom psu*).

U ovom ću se radu osvrnuti na navedena Tomizzina djela te provjeriti jesu li i motivi granice i drugosti prisutni i u ovome dijelu njegova opusa.

KLJUČNE RIJEČI: Fulvio Tomizza, književnost za djecu i mlade, životinje, granica, drugost

Pulci, gatto e cane: i libri di Fulvio Tomizza per bambini, ragazzi e adulti

L'opus di Fulvio Tomizza, come è noto, si può suddividere in opere di tematica istriana e di tematica triestina, e una parte del suo opus appartiene indubbiamente alla letteratura per ragazzi. Si tratta dei libri *La pulce in gabbia*, *Il gatto Martino*, *Anche le pulci hanno la tosse* e *La scoperta di Bild*. A queste opere possono essere aggiunti anche i romanzi per giovani e adulti *La quinta stagione* e *Trick, storia di un cane*.

Nel mio contributo prenderò in esame le opere citate e verificherò se i motivi del confine e dell'alterità sono presenti anche in questa parte del suo opus.

PAROLE CHIAVE: Fulvio Tomizza, letteratura per bambini e ragazzi, animali, confine, alterità

**Fleas, cat, and dog: the books of Fulvio Tomizza for children,
young adults, and adults**

Fulvio Tomizza's opus, as is known, can be divided into Istrian and Trieste themes, and a part of his opus undoubtedly belongs to youth literature. These are the books *The Caged Flea*, *Martin the Cat*, *Even Fleas Have a Cough* and *The Discovery of Bild*. To these works can also be added the novels *The fifth season* and *Trick, the story of a dog*.

In my contribution I will examine the cited works of Tomizza and verify whether the motifs of the border and otherness are also present in this part of his literary works.

KEY WORDS: Fulvio Tomizza, youth literature, animals, borders, otherness